

عاشورا به جریان نگاهی نو

معرفی و نقد کتاب

اشاره

این نشست، از سلسله نشست-
های علمی عاشورا پژوهی به منظور
معرفی و نقد آثار پژوهشی و منابع
مکتوب عاشورایی، با حضور جمعی
از مؤلفان و عاشورا پژوهان با موضوع
«معرفی و نقد کتاب نگاهی نو به
جریان عاشورا» به همت دبیرخانه
دین پژوهان کشور برگزار گردید.

در ابتدای این نشست، حجت‌الاسلام مهدی پیشوایی،
مورخ، عاشورا پژوه و مدیر گروه تاریخ مؤسسه آموزشی
امام خمینی (ره) ضمن بیان نقش و اهمیت سازنده نقد
و بررسی آثار علمی پژوهشی، خواستار برگزاری جلسات
نقد کتاب، قبل از مرحله چاپ و انتشار آن‌ها و سپس به
ارایه گزارشی از طرح پژوهشی عاشورایی مؤسسه مزبور
تحت عنوان «مقتل جامع» پرداخت و افزود: آثار موجود
در زمینه عاشورا پژوهی بیشتر آثاری است ناظر به تحریف
و تحریف‌زدایی واقعه عاشورا، برای همین انگیزه اصلی

ان و مطالعات فریبگی
لوم انسانی

من نوشتن اثری برای بیان صورت صحیح و دقیق حادثه عاشورا بود که در گروه تاریخ مؤسسه امام خمینی مورد موافقت قرار گرفت که در دو جلد در نظر گرفته شد. جلد اول با دفن شهدا تمام می‌شد و جلد دوم نیز از مباحث اسیری و رهبری شیعه پس از حادثه می‌باشد تا قیام مختار.

ویژگی‌های این اثر شامل:

۱. جامعیت اثر، که به تمام مباحث مورد نیاز و لازم پرداخته شده است. و مخاطب را از کتاب‌های مشابه و موازی بی‌نیاز می‌کند.
۲. دقت و وسواس فوق‌العاده از نظر مطابقت با معیارهای تاریخ-

نگاری.

۳. نگارش اثر به صورت جمعی با بهره‌گیری از محققان صاحب‌نظر و با تجربه و انجام کار شورایی می‌باشد که نگارش جلد اول آن اتمام یافته و قریب ۸۰۰ صفحه می‌باشد، جل دوم نیز ۷۰۰ صفحه و در حال اتمام می‌باشد که ان‌شاءالله تا ماه محرم سال بعد منتشر می‌شود.

حجت‌الاسلام پیشوایی مباحث کتاب را چنین برشمرد:

مباحث جلد اول شامل: سیری در مقتل‌نگاری، ثواب و فلسفه عزاداری، پیشینه عزاداری (سیر تاریخی از عاشورا تا قرن چهارم، صفویه، قاجاریه، پهلوی و انقلاب)، پیش‌گویی‌های پیامبر و ائمه (ع) در تسلط بنی‌امیه، سیری در زندگی امام حسین، مواضع امام حسین در برابر معاویه، ریشه‌های سیاسی و اجتماعی و فرهنگی قیام امام حسین (ع)، فلسفه قیام عاشورا (نظریه‌های مهم شیعه و سنی)، امام حسین در مدینه، در مکه در راه کربلا، مسلم در کوفه، ساختار سیاسی و اجتماعی کوفه، طفل شیرخوار در کربلا، حادثه عاشورا به صورت تفصیل، و دفن شهدا.

مباحث جلد دوم، شامل:

اسیران کربلا، انتقال به شام، توقف در شام، بازگشت به مدینه بازتاب‌های سیاسی اجتماعی عاشورا (مثل روحیه شهادت‌طلبی، بیداری اسلامی و...) رهبری شیعه پس از عاشورا، سیاست‌های امام سجاد (ع)، عاشورا در آینه آمار و ارقام، زندگی‌نامه یاران امام حسین (ع) زندگی‌نامه شهدا، عاشورا در آینه ادبیات که به بیان مرثی فارسی، عربی و آذری عالی‌المضامین می‌پردازد، و تا آخرین فصل پرسش‌ها و پاسخ‌های عاشورایی می‌باشد که به ابهامات موجود در واقعه عاشورا می‌پردازد.

در ادامه نشست دکتر سیدعلی‌رضا واسعی، مدیر پژوهشکده سیره و تاریخ پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی به معرفی کتاب نگاه نو به جریان عاشورا (که توسط جمعی از پژوهش‌گران پژوهشکده مزبور و با نظارت ایشان انجام و به چاپ رسیده است) پرداخت و ویژگی‌های آن را به شرح زیر بیان کرد:

۱. پرداختن به زوایایی که از حادثه عاشورا که تاکنون کمتر بدان پرداخته شده است.

۲. نگاه فراگیرانه و جامع به قیام عاشورا از قبل از قیام تا حوادث بعد از آن؛

۳. استفاده از روش علمی مبتنی بر روش تاریخ‌نگاری و مطالعات

تاریخی بدون دغدغه تبلیغی بودن کار؛

۴. انجام کار به صورت گروهی و جمعی؛

۵. اثر مزبور در ششمین مراسم تجلیل از پژوهش‌گران برتر حوزه دین توسط دبیرخانه دین‌پژوهان کشور به عنوان اثر برگزیده انتخاب و تجلیل شده است؛

۶. استقبال از اثر به گونه‌ای که تاکنون بیش از ۴۶۰۰۰ نسخه از کتاب به چاپ رسیده است.

در ادامه این نشست حاضران به بررسی و نقد اثر مزبور پرداخته و ضمن تأیید نقاط مثبت کاستی‌های اثر را به برشمردند.

محمد اسفندیاری این کاستی‌ها را به شرح ذیل بر شمرد:

۱. عدم تطبیق عنوان کتاب (نگاهی نو) با محتوای کتاب

۲. عدم وجود محور مشترک بین مقالات موجود در کتاب؛

۳. عدم ذکر معیار گزینش مقالات موجود در کتاب؛

۴. عدم جامعیت مباحث مطرح شده نسبت به واقعه عاشورا.

و محمدجواد صاحبی نیز ضمن تقدیر از مؤلفین مقالات، مواردی را بیان داشت:

۱. عدم پرداخت کتاب به بعضی از مباحث مبهم و اختلافی؛

۲. عدم وجود طرحی تعریف شده در مقدمه که مقالات بر اساس

آن مطالب از چینی منطقی برخوردار شوند؛

۳. برخی از منابع که صحت آن‌ها محل تأمل و خدشه است در این اثر مسلم انگاشته شده‌اند.

حجت‌الاسلام محمد صحتی سردرودی مواردی را در بیان نقد کتاب گفت:

۱. در این کتاب، آن‌قدر به قیام حسینی تأکید شده که صلح امام حسن (ع) کم‌رنگ شده است؛

۲. در کتاب، به‌گونه‌ای گزارش شده که قیام امام حسن (ع) در امتداد عمل کرد و خواسته امام علی (ع) بوده و صلح امام حسن ناظر به روحیات خود ایشان بوده است؛

۳. چنان بیعت امام حسن (ع) امری خودخواسته بوده و به نکات پیرامونی اشاره نشده است.

و قاسم جوادی نیز بیان داشت:

۱. در فرصت زمانی که کتاب تألیف شده بهترین کاری که امکان داشته، انجام شده و با توجه به محدودیت منابع، بهترین کار انجام شده است و طرح بحث رقیب در برخی از موارد امکان ندارد، زیرا بعد از طرح دو دیدگاه، شواهدی قوی برای قبول یکی و رد دیگری نداریم. به بیان دیگر اگر منبع‌شناسی جامع نشود، امکان ندارد.

۲. منابع کامل قیام‌شناسی و نقادی نشده و جا داشت یک مقاله صرفاً به منابع پرداخته و درجه‌بندی شود.

۳. در برخی از موارد شاهدهی بر ترجیح یک نظر نداریم، اما یک

نظر را بر نظر دیگر ترجیح داده شده است.

در ادامه، مؤلفین به پاسخ‌گویی به نقدهای حاضرین پرداختند و مواردی را در این باره بیان داشتند که اهم آن‌ها بدین شرحند:

۱. در خصوص برخی از مباحثی که باید مطرح می‌شد، ولی نشده است، مباحثی از جمله منبع‌شناسی قیام عاشورا بود و مقاله ریزش‌ها و رویش‌های قیام و زندگی‌نامه امام حسین (ع) بوده است که حذف گردیده و البته این نقص‌ها را می‌پذیریم.

۲. عموماً در شیوه رایج به دیدگاه‌های متفاوت و رقیب پرداخته می‌شود، ولی ما روش دیگری را انتخاب کردیم و آن بیان نظر خود بود که به‌طور ضمنی پاسخ دیدگاه‌های رقیب داده می‌شود.

۳. در خصوص صلح امام حسن به صورت خبری بیان شده و نظر دیگران را گفتیم و انعکاس تاریخی آن در همان اثر رد شده است.

۴. در مقدمه، توضیحی آمده که محوریت بحث ما در مقدمه، بروز و فرجام قیام عاشورا بوده است و این همان رشته‌ای است که مقالات را به هم پیوسته است و نگاهی هندسی به مقالات شده و کاملاً مهندسی شده است.

۵. البته می‌پذیریم که هیچ کاری بدون کاستی نیست، ولی بحث جامعیت نیز امری نسبی است و با توجه به منظری که مدنظر بوده، می‌تواند جامع باشد.

۶. در بحث بررسی اسناد ابراد است و باید اسناد بعضی از منابع بررسی شود و در مجالی مناسب به آن پرداخته شود، هرچند در نگاه کلان، کار مستندی است.

۷. جای بعضی از مباحثی که بیان داشتید، خالی است، اما باید توجه داشت که ما صرفاً به بعد تاریخی پرداخته‌ایم و مباحثی که کاستی آن مشهود است، مباحثی غیر تاریخی است؛ مانند جامعه‌شناسی و روان‌شناسی و... که در حیطه کتاب نبوده است.